

MCMXIX în publicistica bucureșteană - aspecte statistice -

Maria Buturugă
Biblioteca Academiei Române
bmaria@biblacad.ro

Abstract. Bibliografia națională „Publicațiile periodice românești” propune o alternativă de percepție și asupra momentului istoric rememorat acum, la centenar. O cercetare statistică a celor aproape trei sute de publicații periodice bucureștene pentru anul 1919 evidențiază caracteristici specifice publicisticii românești de la începutul perioadei interbelice, observându-se atât restabilirea interesului pentru difuzarea informațiilor, cât și revitalizarea posibilităților de punere în practică a activității jurnalistice.

Résumé. La bibliographie nationale „Publicațiile periodice românești” propose une alternative de perception sur le moment historique d'il y a cent ans. Les recherches statistiques sur près de trois cent périodiques de Bucarest mentionnés dans la bibliographie nationale pour l'année 1919 mettent en évidence des caractéristiques spécifiques du journalisme roumain du début de l'entre-deux-guerres, où on observe à la fois le rétablissement de l'intérêt pour la diffusion de l'information et la revitalisation des possibilités de mettre en pratique l'activité journalistique.

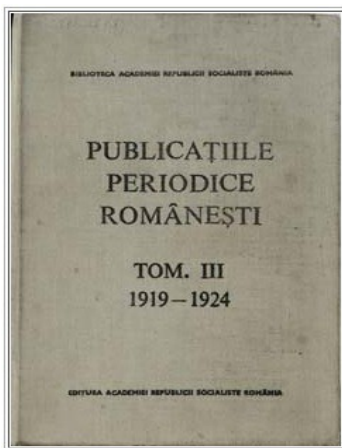
Cuvinte cheie: anul 1919, București, publicații periodice

În primul an de după încheierea primului conflict armat care a implicat mare parte din națiunile lumii, România semna Tratatul de Pace de la Versailles dar și acorduri internaționale cu privire la stabilirea zilei de lucru de 8 ore și a săptămânii de lucru de 48 de ore, pentru muncitorii din industrie, ca și vârsta minimă de permitere a copiilor să muncească, sau lucrul de noapte al femeilor și copiilor.

Armata română trecea Tisa și pătrundea pe teritoriul ungar, intrând pe 4 august victorioasă în Budapesta, pentru a pune capăt regimului comunist instaurat de Béla Kun. Între timp, partea de Banat care revenea României intra sub administrație românească, cu centrul la Timișoara.

În toamnă, politica românească se tulbura, la 12 septembrie, în momentul demisiei celui de al cincilea guvern al lui Ion I.C. Brătianu, fiind urmat de guvernul de generali condus de Arthur Văitoianu, până în 28 noiembrie 1919, când și acesta își prezintă demisia, pentru ca de la 1 decembrie, guvernul de coaliție alcătuit de Alexandru Vaida-Voievod să conducă destinele României pentru următoarele douăsprezece luni.

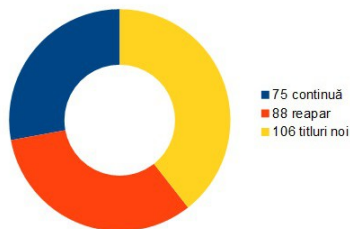
România adopta oficial calendarul gregorian, în ziua de 1 aprilie (pe stil vechi), care devine 14 aprilie (pe stil nou), iar Academia Română organiza festivități comemorative cu ocazia împlinirii a optsprezece secole de la moartea împăratului Traian.

Toate acestea, pe lângă multe alte evenimente locale, furnizează material informativ pentru cele aproape trei sute de publicații periodice bucureștene ale anului 1919, menționate de bibliografia națională retrospectivă „Publicațiile periodice românești”, în cel de al treilea tom, editat în 1987, sub egida Bibliotecii Academiei Române. O cercetare statistică a lor evidențiază caracteristici specifice publicisticii

românești de la începutul perioadei interbelice, pe care bibliografia națională retrospectivă a publicațiilor periodice românești o propune ca alternativă de percepție a momentului istoric rememorat acum, la centenar.

Publicații periodice bucureștene care apar de-a lungul întregului an 1919

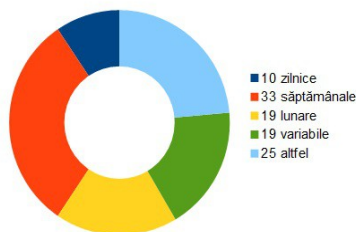

Puțin mai mult de o treime dintre titlurile de publicații periodice bucureștene ale anului 1919 apar pentru prima dată în acest an, restul fiind cam în aceeași măsură reapariții și continuări. Multe dintre publicațiile periodice care continuă de-a lungul întregului an 1919 tocmai ce apăreau acum pentru prima dată sau reapăruseră la finalul anului 1918.

Printre cele o sută de publicații periodice bucureștene ale anului 1919 care reușesc să apară de-a lungul întregului an, cele mai multe au frecvență de apariție lunară. Adăugând la acestea cotidienele și hebdomadarele, se ajunge la peste șaptezeci de titluri. Ceea ce, pentru o capitală abia ieșită dintr-un devastator război, nu era deloc puțin. Chiar cu prima zi a anului 1919, sunt datate optsprezece publicații periodice, unele își continuă apariția din anul anterior, printre ele cele mai multe fiind ziare cu informații zilnice de actualitate, sau reviste apărând de câteva ori pe lună: „*Higiena*”, „*Teatrul de mâine*”, „*Sindicatul proprietarilor*”, altele reapar abia acum: „*Critica*”, „*Revista copiilor și a tinerimii*”.

Din februarie până în decembrie 1919, încep să apară sau reapar alte vreo sută de titluri care își continuă apariția cel puțin până în anul următor. De exemplu, în luna mai, chiar dacă abia începeau ostilitățile între Ungaria și România, apar trei titluri noi de periodice. Un „organ social, economic, literar, al tuturor românilor”, inițial cu titlul „*Capul*”, din iunie intitulându-se „*Victoria*”, apare sub direcția militarului Alexandru Vasilescu-Lascăr, semnând sub pseudonimul A. Delaputna. „*Correspondance économique*” reia tradiția publicațiilor antebelice ale ministerului de resort, acum sub direcțiunea lui Ion N. Angelescu, licențiat în filosofie și drept, doctor în statistică, economie politică și finanțe, profesor la Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale. Al treilea titlu nou apărut în mai 1919 este „*Curierul ceferist*”, un „organ al Sindicatului profesional CFR de toate categoriile”.

Titluri noi de publicații periodice în anul 1919

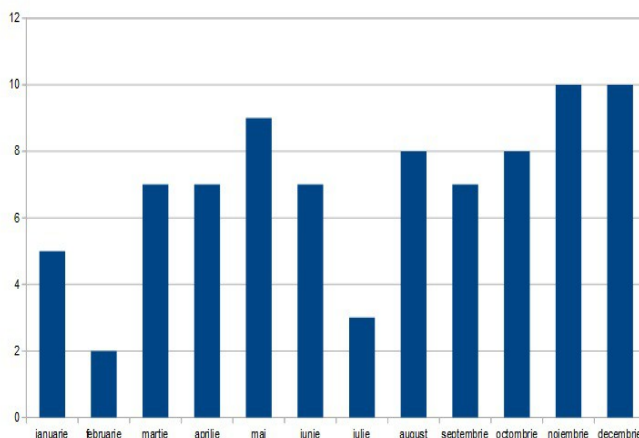
Publicațiile periodice bucureștene noi care apar zilnic în 1919 sunt cotidianul național evreiesc „*Mântuirea*” și „*Jurnalul*” economic-social, alături de alte opt titluri cotidiene, care însă încep abia prin toamnă, sfârșind toate înainte de sfârșitul anului.

O nouă generație de gazetari își făcea curaj să se desprindă de trecutul care generase un groaznic conflict armat, dar și să privească spre viitor cu optimismul tinereții care descoperea puterile celei de a patra puteri în stat. Dintre cele peste o sută de titluri nou apărute în 1919, cele mai multe sunt reviste săptămânale, cam o treime. Acestea se adresau: copiilor („*Foaia copiilor*”), tineretului („*Gazeta tinerimii*”), funcționarilor („*Funcționarul*”), juriștilor („*Tribuna juridică*”, „*Gazeta tribunalelor*”), ceferiștilor („*Curierul ceferist*”, „*Vocea ceferiștilor*”), polițiștilor („*Revista Poliției*”), pariorilor sportivi („*Hippodromul ilustrat*”, „*Ecoul hipic*”), microbiștilor („*Revista sportului Foot-Ball*”), chiriașilor

(„Gazeta chiriașului”), socialiștilor („Socialismul moderat”), dar și spiritului literar, cultural sau științific („Revista poeziei”, „Românimea culturală”, „Progresul științei”), ba chiar și bănaștenilor, în primele luni din an, pentru a continua apoi la Lugoj și Timișoara („Banatul”), ploieștenilor („Ploieștii”) sau pro-europenilor („Ideea europeană”).

Aproape douăzeci de titluri, de-a lungul întregului an 1919, apar lunar (de exemplu: „Analele băncilor”, „Cercetașul”, „Cultura stranei”, „Economia forestieră”, „Revista de arhitectură și construcție”, „Viața sportivă”), cam tot atâtea sunt variabile (precum: „Buletinul statistic al României”, „Cultura națională”, „Munca grafică”), și un pic mai multe au altfel de frecvență de apariție: de două ori pe lună, la două, trei sau șase luni, sau nu reușesc mai mult de o singură apariție (cum a fost „Revista vânătorilor”).

Publicații periodice bucureștene care își încheie apariția în anul 1919

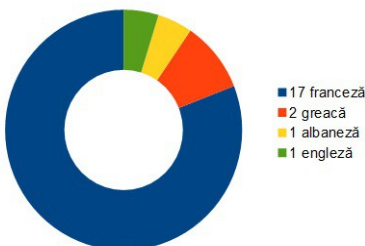
Aproape o sută dintre publicațiile periodice bucureștene își încheie apariția la București în anul 1919. Dintre acestea, șapte în aprilie, pe la jumătatea lunii (printre care: „Cartea vremii” și „Revista poeziei”), odată cu începerea ostilităților între Ungaria și România, iar alte șapte au o ultimă apariție în luna martie (de exemplu: „Letopiseși”, „Literatorul”, „Revista critică”), posibil din aceeași cauză.

Două titluri, „Banatul” și „Hiena”, nu își încetează efectiv apariția, ci doar nu mai apar la București, continuând la Lugoj, respectiv Cernăuți; „Lanternă”, apare pe perioada de suspendare a ziarului dimineților bucureștene „Românimea”; iar opt titluri apar într-un singur număr pe anul 1919: „Buletinul Societății Arhitecților Români”, „Cinstea”, „Gutenberg”, „Secera”, „Romanele alese”, „Straja românismului”, „Studii filosofice”, „Zări senine”.

Peste jumătate dintre titlurile care își încheie apariția la București în anul 1919 au și apărut pentru prima dată în acest an, dintre acestea, cele mai multe titluri, opt, își încheie apariția aproape simultan, în luna noiembrie, fără să mai reapară: „Acul”, „Curierul Ora 12”, „Ecolul hipic”, „Fierul roșu”, „Floreta”, „Înălțarea”, „Lupta socială”, „Voința Țării”.

Șaptesprezece titluri care se suspendă în 1919 apăruseră și în 1918, alte douăzeci și două fiind reparații în 1919, iar dintre acestea doar cinci vor reuși să mai apară ulterior: „Gutenberg”, „Revista economică și financiară”, „Revista pentru toți”, „Studii filosofice”, „Turful român și Hippodromul”.

Publicații periodice bucureștene de la anul 1919, apărute în limbi străine

În anul 1919, la București, citim în limbi străine vreo douăzeci de publicații periodice, cele mai multe în limba franceză, două în grecește și câte una în albaneză și engleză.

Publicațiile periodice bucureștene de limbă franceză apărute cu titulatura de buletine, sunt: „*Bulletin de la Section Scientifique de l'Académie Roumaine*”, prima dată în 1912, continuând până în 1948; și „*Bulletin de l'Institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale*”, inițiat în 1914 de Nicolae Iorga, George Murgoci și Vasile Pârvan, la Vălenii-de-Munte, pentru a se încheia cam cu același motiv, în 1946. Pe lângă acestea, acum încep să apară două buletine în limba franceză, tot ale unor instituții, un buletin al Societății Medicale a Spitalelor din București, continuând până în 1947, și un buletin al Oficiului Comercial Francez în România, continuând doar până în 1929. Tot în limba franceză citim și un buletin al primei Republici Georgiene, editat de Misiunea diplomatică a acestei țări în România, în doar câteva numere.

Cu titlul „*Correspondance économique*”, un alt buletin oficial, al Ministerului Industriei și Comerțului, începe cu data de 1 mai 1919, după ce avusese un titlu de „foaie”, sub diverse combinații cu „*informațiuni comerciale*”, în limba română, inițiat pe la 1905; varianta franțuzească va fi suspendată, desigur, în 1947. Întrerupt pe timpul Primului Război Mondial, reappare și un „*Moniteur du Pétrole Roumain*”, inițiat în 1900 și suspendat din tot același motiv în 1948.

Pentru comunitatea de limbă franceză de la București, citim „*L'Indépendance roumaine*”, cu frecvență zilnică de apariție, pe o perioadă de peste șaiszeci de ani, începând de la 1877, dar și alte două titluri, din noiembrie 1918: „*Victoire*”, ca ziar de dimineață, mai apoi de ora 16, care se va încheia la sfârșitul lunii ianuarie 1919, și „*L'Orient*”, ca ziar de seară, care va continua până în 1925.

În primăvara anului 1919, „*Le Journal de Roumanie*” apare zilnic, în treizeci de numere, sub direcțiunea ziaristului Ion Culoșu; pentru ca în vara anului 1919, jurnalul independent „*Herald*” să apară aproape zilnic, sub direcțiunea lui L. de Blowitz, în patruzeci și trei de numere.

Și în spațiul politic avem un titlu franțuzesc: „*Le Progrès*”, organ al Partidului Conservator-Progresist, inițiat în decembrie 1918, care va continua din 1929, pentru un singur an, ca ediție franțuzească a organului politic al Partidului Poporului, de sub președinția generalului Averescu.

Încercări de pătrundere în cercurile francofone de interese economice găsim și la câteva titluri cu adresabilitate specială. De pe la mijlocul anului 1919, „*Analele Minelor din România*”, apărând din august 1918, își adaugă și varianta franceză: „*Les Annales des Mines de Roumanie*”, exact în momentul în care apare „*Analele Băncilor = Les Annales des Banques*”, direct bilingv. „*Buletinul statistic al României = Bulletin statistique de la Roumanie*” reappare în doar două numere în 1919, după ce apăruse pentru prima dată în 1892, pentru a continua bilingv aproape pe întreaga perioadă interbelică. Cu un istoric asemănător găsim „*Bursa = La Bourse*”, dar cu frecvență de apariție săptămânală, purtând și titlu „*The Exchange*”, dar fără texte în limba engleză, chiar dacă menționează prețul abonamentului și pentru Marea Britanie, pe lângă abonamentele pentru România, Franța și Belgia. Un „*Bulletin économique franco-roumain*”, din care au apărut inițial trei numere la Paris, își adaugă titlul românesc „*Buletin economic franco-român*” pe cele două numere care apar în ultimele două luni ale anului, la București.

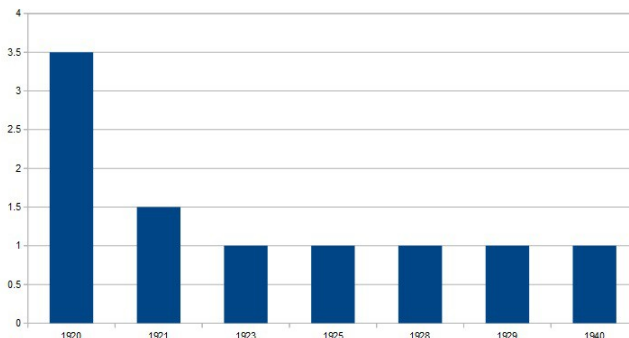
Două publicații periodice grecești apar în bucureștiul anului 1919: auto-subintitulatul „ziar național etnic al grecilor din afara Greciei”, „*Ἔθνος*” [Ethnos = Națiunea], fondat de Gheorghios Kostomiris, la Brăila, în 1911, care apăruse din 1912 și la București, până 1916, ca să reapară în 1919, pentru următorii douăzeci de ani; și „*Ἐλευθερία*” [Eleftheria = Libertatea], un „ziar politic, filologic, social și de știri”, apărut la finalul anului 1918, sub direcțiunea lui Adam Adamidis Hristu, care va continua doar până în vara anului 1920, în prima parte a apariției sale pe anul 1919 dorind să țină locul lui „*Ethnos*”, prin schimbarea vremelnică a subtitlului într-unul asemănător: „organ al tuturor grecilor neeliberați de pretutindeni și a celor din străinătate în general”.

Pentru o altă minoritate etnică din România, apare publicația „*Albania nouă = Shqipëri'e ré*”, începând din 28 august, avându-l ca redactor pe scriitorul Ilo Mitkë Qafëzezi, cu texte în limba albaneză, dar și câteva în limba română.

Citim și în engleză, în prima parte a anului 1919, la București, o publicație „pentru știință și literatură” cu titlul „*The English Review*”, modificat la unele apariții în „*The Anglo-American Review*”, apărută de la finalul anului 1918.

Conținând doar câteva texte și reclame cu caractere ebraice, tot restul fiind în limba română, apare începând cu 24 ianuarie „cotidianul național evreesc” cu titlul „*Mântuirea*”, care în următorii trei ani va publica și un supliment de sâmbătă, în întregime în ebraică, cu caractere ebraice.

Publicațiile periodice bucureștene cu informații din 1919, apărute ulterior

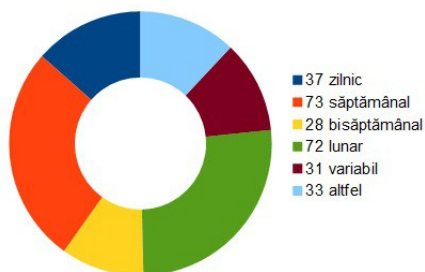

Vreo zece dintre publicațiile periodice bucureștene, care nu reușesc să-și reia publicarea imediat după război, arhivează informația pentru a o publica ulterior, păstrându-și astfel continuitatea.

În 1920, apar numerele pe anul 1919 pentru: „*Buletinul Societății Regale Române de Geografie*”, „*Buletinul culturii tutunului*” și „*Colecțiune de legi, decrete-legi, regulamente, decrete, deciziuni...*”. Tot în acest an se publică prima fasciculă din „*Buletinul semestrial al statisticii comerciale*”, pentru ca fascicula pe semestrul al doilea al anului 1919 să vadă lumina tiparului în 1921, când apare și numărul pentru anii 1919-1921 dintr-un buletin al Societății Studenților în Medicină din București, care mai apăruse și pe la 1900. Într-un singur volum apar informațiile pentru anii 1917-1923, privind Comisiunea Monumentelor Istorice, un buletin inițiat în 1908, care continuă și în zilele noastre, după întreruperea dintre anii 1945 și 1977.

Ceva mai târziu, apar dările de seamă ale ședințelor Institutului Geologic al României pentru anii 1919 și 1920, în același volum, în 1925, pentru ca abia în 1928, să apară varianta franceză „*Comptes-rendus des séances...*” corespunzătoare. Într-un singur volum, în 1929, pentru perioada dintre 1916 și 1919, apare și „*Creșterea colecțiilor*”, publicație a Bibliotecii Academiei Române. Iar „*Buletinul deciziunilor pronunțate în anii 1918/1919*” de Înalta Curte de Casație și Justiție urmează să apară abia în 1940.

Frecvența de apariție a publicațiilor periodice bucureștene de la anul 1919

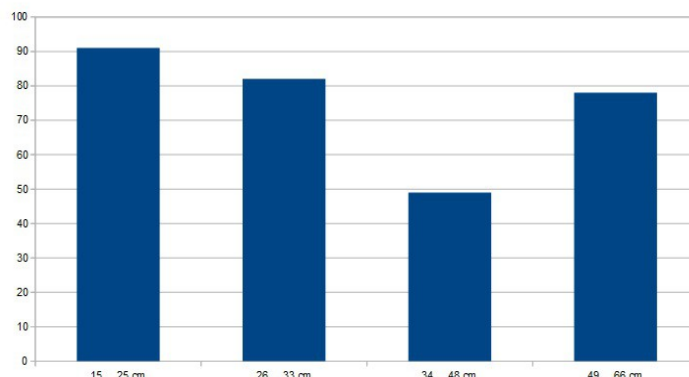
Pe lângă perioada de apariție, cel puțin la fel de importantă pentru istoricul vieții unei publicații periodice este frecvența ei de apariție. În anul 1919, publicațiile periodice bucureștene apar: zilnic (de fapt, de șase ori pe săptămână, cu o zi de pauză, sâmbăta sau luna), două numere pe săptămână, săptămânal, la două sau trei săptămâni (unele doar de două ori pe lună), lunar (unele cu pauză pe timpul vacanței de vară: școlară, judecătorească sau parlamentară), trimestrial, semestrial, anual. Multe publicații, datorită greutăților financiare sau intereselor politice, nu reușesc să treacă dincolo de primul număr sau apar variabil, chiar dacă își propuseseră o frecvență anume, pe care nu o pot respecta.

Cele mai multe publicații periodice bucureștene apărute de-a lungul anului 1919 au frecvență de apariție săptămânală și cam tot atâtea apar lunar, acestea împreună reprezentând jumătate dintre publicațiile periodice bucureștene ale anului 1919. Printre săptămânale, citim: „*Bursa*”, „*Duminica poporului*”, „*Duminica ortodoxă*”, „*Fapta*”, „*Furnica*”, „*Jurisprudența română*”, „*Monitorul comerțului*”, „*România industrială*”, „*Veselia*”. Reviste lunare sunt: „*Analele minelor din România*”, „*Analele statistice și economice*”, „*Buletinul Direcțiunii Generale a Serviciului Sanitar*”, „*Buletinul oficial al Ministerului de Interne*”, „*Convorbiri literare*”, „*Cronica financiară*”, „*Cultura*”, „*Educația*”, „*Gazeta preoților*”,

„Lectura pentru toți” sau „Medicina pentru toți”.

Ceva mai puține, cam jumătate față de revistele lunare, sunt ziarele, publicații cu apariție quasi-zilnică, dintre care o treime sunt cele care apar încă de la 1 ianuarie, continuând de-a lungul întregului an: „Acțiunea română”, „Alarma”, „Dacia”, „Epoca”, „L'Indépendance roumaine”, „Izbânda”, „Îndreptarea”, „Rampa nouă ilustrată”, „România”, „Steagul”, „Universul”, „Vestea” și „Viitorul”.

Formatul publicațiilor periodice bucureștene de la anul 1919

Toate aceste publicații ocupă în Biblioteca Academiei Române spațiul destinat lor, în funcție de dimensiunile publicației, lungimea și lățimea paginii, ceea ce în limbaj bibliografic se definește ca fiind formatul publicației.

Publicațiile periodice de format mic, până în 25 de centimetri lungime, sunt în general reviste cu adresabilitate îndreptată către grupuri bine definite de cititori, în anul 1919 fiind astfel aproximativ o sută de titluri. Cele mai multe, aproape patruzeci, sunt publicații care apar în formatul de lungime 24 de centimetri, printre care revistele lunare: „Bulletin de la Section Scientifique de l'Académie Roumaine”, „Convorbiri literare”, „Cultura” sau „Gazeta matematică”, dar și săptămânalele: „Progresul științei”, „Revista sportului Foot-Ball”, „Știința tuturor”, pentru ca tematica juridică să propună în acest format: „Colecțiune de legi...”, „Jurisprudența militară”, „Jurisprudența română”, „Revista generală de drept”.

Aproximativ optzeci de publicații sunt la formatul mare, format IV, cu lungimea de peste 49 cm, așezate orizontal în Biblioteca Academiei Române, aproape jumătate dintre ele fiind cotidiene, aceasta însemnând că spațiul ocupat este uneori pe mai multe rafturi, în funcție și de lungimea perioadei de apariție, precum: „Adeverul”, „Argus” sau „Reforma”. Cele mai mari pagini, în formatul (66 x 48), le propune „organul pentru apărarea intereselor balcanice” cu titlul „Realitatea”, apărut variabil de-a lungul întregului an.

Concluzii

Peste 33% dintre publicațiile periodice bucureștene ale anului 1919 sunt de format mare, aproape 24%, de format mic, desigur, la cele două formate medii găsindu-se ceva mai puțin de jumătate dintre publicații, ceea ce înseamnă că spațiul informațional se dorea cât mai bine adaptat la limitele economico-financiare care le determinau existența.

Ceva mai mult de 50% sunt publicațiile săptămânale sau lunare, celelalte având diverse frecvențe de apariție, de câteva ori pe săptămână, pe lună sau pe an, puține reușind să se bazeze pe colaborarea unui grup constant de colaboratori sau, și mai important, de contributory.

Dacă 3% dintre publicațiile periodice bucureștene își publică ulterior informațiile anului 1919, este pentru că nu au putut să reapară imediat după război, dar insistă să își păstreze continuitatea.

Publicațiile bucureștene în limbi străine ale anului 1919 sunt doar 7%, publicându-se în limbile franceză, greacă, albaneză sau engleză, pentru cei câțiva străini sau români școliți prin străinătate și interesați de propagarea mesajului dincolo de granițele țării.

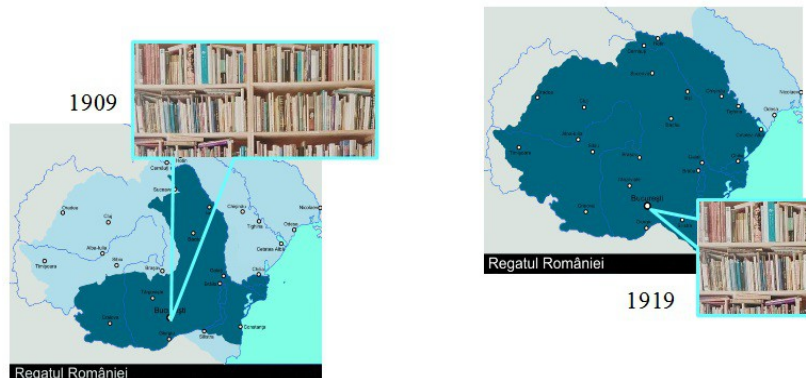
Cam 30% dintre publicațiile periodice bucureștene ale anului 1919 își încheie apariția în acest an, uniform de-a lungul anului, încheierea apariției în a doua jumătate a anului datorându-se bruştelor schimbări din eşicherul politic românesc.

Tot cam 30% sunt titluri noi, iar 30% dintre acestea sunt săptămânale, pentru că informația se

propaga eficient în ritmul noilor reglementări din piața muncii, referitoare la repaosul săptămânal.

Și tot 30% sunt titlurile care reușesc să vadă lumina tiparului de-a lungul întregului an, alte câteva procente reprezentând publicațiile periodice care apar la un moment dat în anul 1919 și reușesc să continue până cel puțin la finalul anului.

Titlurile care au populat spațiul publicistic bucureștean în anul 1919 au fost cam de două ori mai puține decât în anul 1909, de exemplu, ca de altfel și față de oricare alt an al deceniului antebelic - neluând desigur în considerare anii de participare a României la Primul Război Mondial, când activitatea publicistică scăzuse dramatic.

Chiar dacă România avea în 1919 un teritoriu de două ori mai mare, la București se tipărea de două ori mai puțin decât înainte de război, și totuși, acum se poate observa atât restabilirea interesului pentru difuzarea informațiilor, cât și revitalizarea posibilităților de punere în practică a activității jurnalistică, pentru ca, în total, de-a lungul primului cincinal interbelic, să apară de trei ori mai multe titluri de publicații periodice bucureștene decât în anul 1919.